

УДК 378.147:78:004

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/85-3-44>

Вікторія УЛЬЯНОВА,

orcid.org/0000-0003-1619-3735

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя
Харківської гуманітарно-педагогічної академії
(Харків, Україна) Ulianova-vika73@ukr.net*

Ольга РОЩЕНКО,

orcid.org/0000-0002-9767-7370

*викладач методист вищої категорії
Харківської гуманітарно-педагогічної академії
(Харків, Україна) o.roshenko@gmail.com*

Зоя ТКЕМАЛАДЗЕ,

orcid.org/0000-0003-3047-5229

*викладач методист вищої категорії
Харківської гуманітарно-педагогічної академії
(Харків, Україна) tkemaz@gmail.com*

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ МУЗИЧНОЇ ОСВІТИ

У статті досліджується вплив інноваційних методів навчання на підвищення мотивації здобувачів музичної освіти. Наукова новизна статті полягає в аналізі та систематизації інноваційних методів навчання, що застосовуються в музичній освіті, з урахуванням їхнього впливу на мотиваційну сферу здобувачів. Дослідження також пропонує нові підходи до організації освітнього процесу, що сприяють підвищенню інтересу до навчання та розвитку творчого потенціалу здобувачів. Методологія дослідження базується на комплексному використанні наукових підходів, включаючи системний й аналітичний. Це дозволяє здійснити всебічний аналіз психолого-педагогічної літератури, зокрема, опрацювання монографічних наукових видань та дисертаційних праць, присвячених проблемам мотивації в музичній освіті. Зазначено, що на початку ХХІ століття відбулася зміна парадигми у розумінні музичної творчості. Її більше не розглядають виключно як складне, соціально та культурно зумовлене явище, що існує в індивідуальній свідомості. Натомість, музичну творчість все частіше сприймають як різноманітну соціальну практику. Цей зсув у розумінні відкриває нові перспективи для музичної освіти. Музична творчість може стати потужним інструментом соціальних змін, а також ефективним засобом трансформації музичної освіти.

Результати дослідження демонструють, що використання інноваційних методів навчання, таких як проєктна діяльність, інтерактивні технології, штучний інтелект, ігрові технології, має значний позитивний вплив на мотивацію здобувачів музичної освіти. Ці методи сприяють розвитку творчих здібностей, самостійності, інтересу до музичного мистецтва та формуванню позитивного ставлення до навчання. Дослідження також виявило, що важливим фактором підвищення мотивації є створення позитивного емоційного клімату в аудиторії, що передбачає організацію значущого музичного досвіду, залучення здобувачів до спільних проєктів і створення атмосфери взаємоповаги та підтримки.

Ключові слова: здобувачі освіти, музична освіта, мотивація, освітня діяльність, інноваційні методи, ІКТ, штучний інтелект.

Viktoriia ULYANOVA,

orcid.org/0000-0003-1619-3735

*Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor at the Department of Music and Instrumental Teacher Training
Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy
(Kharkiv, Ukraine) Ulianova-vika73@ukr. Net*

Olha ROSHCENKO,

orcid.org/0000-0002-9767-7370

*Teacher- Methodologist of the Highest Category
Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy
(Kharkiv, Ukraine) o.roshenko@gmail.com*

Zoia TKEMALADZE,

orcid.org/0000-0003-3047-5229

*Teacher- Methodologist of the Highest Category
Kharkiv Humanitarian and Pedagogical Academy
(Kharkiv, Ukraine) tkemaz@gmail.com*

THE INFLUENCE OF INNOVATIVE TEACHING METHODS ON INCREASING THE MOTIVATION OF MUSIC EDUCATION STUDENTS

The article examines the impact of innovative teaching methods on increasing the motivation of music education students. The scientific novelty of the article lies in the analysis and systematization of innovative teaching methods used in music education, taking into account their impact on the motivational sphere of students. The study also proposes new approaches to the organization of the educational process that contribute to increasing interest in learning and developing the creative potential of students. The research methodology is based on the integrated use of scientific approaches, including systematic and analytical. This allows for a comprehensive analysis of the psychological and pedagogical literature, in particular, the study of monographic scientific publications and dissertations on the problems of motivation in music education. It is noted that at the beginning of the XXI century there was a paradigm shift in the understanding of musical creativity. It is no longer considered exclusively as a complex, socially and culturally determined phenomenon that exists in the individual consciousness. Instead, musical creativity is increasingly perceived as a diverse social practice. This shift in understanding opens up new perspectives for music education. Musical creativity can become a powerful tool for social change, as well as an effective means of transforming music education.

The results of the study show that the use of innovative teaching methods, such as project activities, interactive technologies, artificial intelligence, and gaming technologies, has a significant positive impact on the motivation of music education students. These methods contribute to the development of creativity, independence, interest in musical art, and the formation of a positive attitude towards learning. The study also found that an important factor in increasing motivation is the creation of a positive emotional climate in the classroom, which involves organizing meaningful musical experiences, involving students in joint projects, and creating an atmosphere of mutual respect and support.

Key words: *students, music education, motivation, educational activities, innovative methods, ICT, artificial intelligence.*

Постановка питання в загальному вигляді.

Традиційна модель музичної освіти, що складалася історично, демонструє ряд системних недоліків, які обмежують її ефективність у сучасному освітньому просторі. До них належать нерівномірний розподіл освітніх ресурсів, що створює нерівні умови для здобувачів, особливо в регіонах з обмеженими можливостями, відсутність персоналізованого навчання, що не враховує індивідуальні потреби і темп кожного здобувача. Однак, стрімкий розвиток інноваційних методів навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) та штучного інтелекту (ШІ), відкриває нові можливості для інновацій у музичній освіті. Ці технології дозволяють пер-

соналізувати освітній процес, адаптуючи його до індивідуальних потреб здобувачів, зробити навчання більш інтерактивним і мотивуючим, використовуючи віртуальні інструменти і музичні ігри, розширити доступ до навчальних ресурсів через онлайн-платформи і віртуальні інструменти, а також оптимізувати управління освітнім процесом, автоматизуючи рутинні завдання.

Разом з тим, з огляду на зростання частки дистанційного та змішаного навчання у вищій освіті в умовах сьогодення в Україні, актуалізується проблема формування мотивації здобувачів. Дослідження мотиваційної сфери в умовах дистанційного і змішаного навчання, особливо у музичній освіті, є необхідним. Важливо визначити ефек-

тивні методи впливу на мотивацію в інформаційно-комунікаційному середовищі, враховуючи емоційну складову, професійні перспективи та оновлення навчальних засобів.

У будь-якому освітньому процесі мотивація є невід'ємним компонентом, що впливає на навчання з когнітивної, емоційної та соціальної точок зору. Вона стимулює інтерес і формує позитивне ставлення до досягнення освітніх цілей, де викладач виступає в ролі фасилітатора освітнього процесу, ментора і коуча. У контексті музичної освіти мотивація є ключовим фактором, що залежить від індивідуальних особливостей та контексту навчання, і визначає успішність у набутті музичних навичок.

Мета статті. Проаналізувати та теоретично дослідити особливості формування мотивації здобувачів музичної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Аналіз наукових досліджень. Підготовка здобувачів музичної освіти є предметом активного наукового інтересу. У дослідженнях, присвячених цій темі, висвітлюються різноманітні аспекти підготовки фахівців. Серед науковців, які зробили вагомий внесок у цю галузь, можна виділити Г. Падалку, Н. Кьон, В. Ульянову, О. Леснік, О. Рудницьку, Е. Печерську та інших. Особливості впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес вищої та фахової передвищої освіти висвітлювали О. Спірін, В. Биков, Л. Карташова, А. Квятковська, К. Осадча, І. Смирнова, А. Кононенко, І. Брюховецька, Н. Кьон, С. Антошук та інші.

Основна частина дослідження. Мотивація є ключовим фактором успішного навчання, особливо в галузі мистецтва, де творчість та самовираження відіграють важливу роль. Традиційні методи навчання, що базуються на лекціях і репродуктивній діяльності, часто не здатні підтримувати високий рівень мотивації здобувачів музичної освіти (Яковенко, 2024). Тому впровадження інноваційних методів навчання, що стимулюють активну участь, творчість та самостійність, є необхідним для підвищення ефективності освітнього процесу.

Зазначимо, що мотивація є складним явищем, що визначається системою емоційно-ціннісних зв'язків, де домінують особистісні мотиви. Ці мотиви спонукають до самореалізації в професійній діяльності та міжособистісному спілкуванні. Успішність залежить від ступеня сформованості двох типів мотивації: зовнішньої та внутрішньої (Коваленко, 2020).

На думку С. Занюка, мотивація – це сукупність спонукальних факторів, які визначають активність

особистості. Мотивом є сформоване під впливом соціального середовища та життєвого досвіду спонукання, яке стає внутрішньою безпосередньою причиною дій і виражає особистісне ставлення людини до власної діяльності (Занюк, 2002)

Дослідники виділяють внутрішні та зовнішні чинники, що впливають на мотивацію, і пропонують моделі, які підкреслюють її роль в академічній та соціальній інтеграції, а також у розвитку схильності до музичної діяльності та оцінці її результатів. Зовнішня мотивація, що базується на зовнішніх стимулах і тиску, не сприяє належному професійному розвитку здобувача музичної освіти, адже вона перетворює навчання на рутинну діяльність, позбавлену творчого потенціалу. Внутрішня мотивація, навпаки, є потужним стимулом для вдосконалення професійної майстерності, саморозвитку. Вона базується на внутрішніх потребах, інтересах, цінностях, що робить освітню діяльність більш змістовною й результативною. Однак, як свідчать дослідження (Пермінова, 2024; Коваленко, 2020) аналізуючи мотивацію здобувачів вищої освіти, можна констатувати, що в більшості випадків домінують зовнішні мотиви. Це пов'язано з різними факторами, зокрема таких як:

- соціальні очікування;
- бажання отримати диплом;
- прагнення до матеріального добробуту;
- страх перед невдачею.

Зовнішні мотиви, хоча й можуть стимулювати освітню діяльність, не сприяють формуванню глибокого інтересу до навчання та розвитку творчого потенціалу. Тому важливо створювати умови для формування внутрішньої мотивації у здобувачів вищої освіти. Аналіз наукових спостережень та власний педагогічний досвід дозволяє виділити наступні умови:

- акцентувати увагу на практичному значенні навчального матеріалу;
- створювати умови для самостійної і творчої діяльності;
- заохочувати дослідницьку роботу;
- формувати позитивну навчальну атмосферу;
- використовувати інтерактивні методи навчання.

Особливо актуальним є питання формування внутрішньої мотивації у здобувачів музичної освіти. Адже музична діяльність вимагає високого рівня творчої активності, самостійності та емоційної залученості. Тому педагогам необхідно використовувати методи, що сприяють розвитку внутрішніх мотивів, зокрема проєктна діяльність, творчі майстерні, музичні ігри, виконання твор-

чих завдань, використання в процесі навчання штучного інтелекту, використання віртуального простору, залучення до участі в музичних конкурсах та фестивалях.

Ефективність формування мотивації здобувачів музичної освіти залежить від освітнього середовища, що має розвивально-пізнавальні характеристики. Освітнє середовище, за О. Романовським, – це сукупність матеріальних, духовних та емоційно-психологічних умов, що впливають на навчальний процес (Романовський, 2002). У контексті дослідження важливо розглянути інформаційно-цифрове середовище закладу вищої освіти в рамках трисуб'єктної дидактики. Це середовище, що включає педагога, здобувача та освітній контент, відіграє ключову роль у формуванні мотивації, особливо в умовах дистанційного та змішаного навчання. Досвід викладацької діяльності підтверджує необхідність цілеспрямованого впливу на мотиваційну сферу здобувачів музичної освіти. Важливо передбачити результати цього впливу: розвиток внутрішньої та евристичної мотивації, а також стимулювання прагнення до успіху.

Проаналізуємо більш детально інноваційні методи навчання в музичній освіті:

1. *Проектна діяльність*. Проектна діяльність передбачає виконання здобувачами музичної освіти творчих проєктів, що мають практичне значення. Це можуть бути створення музичних композицій, організація концертів, розробка музичних вистав тощо. Проектна діяльність сприяє розвитку самостійності, творчого мислення, навичок співпраці та відповідальності.

2. *Інтерактивні технології*. Використання інтерактивних технологій, таких як комп'ютерні програми, мультимедійні презентації, онлайн-платформи, віртуальні інструменти, робить навчання більш мотивуючим і динамічним. Інтерактивні технології дозволяють здобувачам музичної освіти експериментувати зі звуком, створювати музичні композиції, вивчати теорію музики у візуально-інтерактивному форматі та отримувати миттєвий зворотний зв'язок.

3. *Використання штучного інтелекту*. ШІ може створювати інтерактивні музичні ігри, розробити гру, де здобувачі повинні розпізнавати музичні інтервали, акорди або ритми; ШІ може також створювати віртуальні музичні інструменти, що дозволяють здобувачам експериментувати зі звуком і створювати власні композиції.

4. *Створення музичних проєктів з використанням цифрових інструментів*. Застосування програм для створення і редагування музики, що

дозволяє здобувачам експериментувати зі звуком, створювати власні композиції та аранжування, розвиваючи творчі здібності та навички самовираження.

5. *Створення позитивної атмосфери в класі*. Так, зокрема, у дослідженні С. Gomez, R. Cremades “Creating music inspired by visual aids: a collaborative study of student motivation in music lessons” встановлено, що створення позитивного емоційного клімату в аудиторії тісно пов'язане з підвищенням мотивації здобувачів освіти (Gomez, 2011).

Здійснюючи аналітичний огляд та узагальнення сутнісних характеристик зазначених вище дефініцій, можна зробити висновок про те, що інноваційні методи навчання мають значний вплив на мотивацію здобувачів музичної освіти:

До того ж, взявши до уваги своєрідність досліджуваного конструкту, принципово важливо не лише вдосконалювати існуючі методики, але й враховувати потенційні виклики та обмеження, що виникають при впровадженні інноваційних підходів у музичну освіту. Зокрема, необхідно звернути увагу на такі аспекти:

о Адаптація до специфіки музичного навчання. Музична освіта має свою специфіку, пов'язану з розвитком не лише когнітивних, але й емоційних та сенсорних навичок. Інноваційні методи, які ефективні в інших галузях, можуть потребувати значної адаптації для застосування в музичній освіті.

о Технічні та матеріальні обмеження. Використання сучасних технологій, таких як ШІ та віртуальна реальність, вимагає наявності відповідного обладнання та програмного забезпечення, що може бути недоступним у деяких закладах освіти. Необхідно враховувати технічні можливості та доступність ресурсів для всіх здобувачів музичної освіти.

о Роль педагога. Інноваційні методи не замінюють роль педагога, а лише змінюють його функції, педагоги повинні володіти не лише музичними знаннями та навичками, але й цифровою грамотністю, а також вміти ефективно використовувати інноваційні технології в освітньому процесі.

о Оцінювання результатів. Оцінювання результатів музичної освіти з використанням інноваційних методів може бути складним завданням, оскільки воно вимагає врахування не лише академічних знань, але й творчих здібностей та емоційного розвитку здобувачів. Необхідно розробляти нові методи оцінювання, які б відповідали специфіці інноваційного навчання.

о Необхідність адаптації навчальних програм. Впровадження інноваційних методів навчання

вимагає адаптації навчальних програм та розробки нових навчальних матеріалів.

На початку ХХІ століття відбулася зміна парадигми у розумінні музичної творчості. Її більше не розглядають виключно як складне, соціально та культурно зумовлене явище, що існує в індивідуальній свідомості. Натомість, музичну творчість все частіше сприймають як різноманітну соціальну практику. Цей зсув у розумінні відкриває нові перспективи для музичної освіти. Музична творчість може стати потужним інструментом соціальних змін, а також ефективним засобом трансформації музичної освіти. Це можливо завдяки застосуванню партисипативних підходів до досліджень та навчання, які залучають здобувачів освіти до активної участі у творчому процесі. Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що інноваційні методи навчання мають значний потенціал для підвищення мотивації здобувачів музичної освіти. Їх використання сприяє розвитку творчих здібностей, самостійності, інтересу до музичного мистецтва та формуванню позитивного ставлення до навчання. Для успішного впровадження інноваційних методів навчання необхідно забезпечити належну підготовку педагогів, матеріально-технічне забезпечення і адаптацію навчальних програм.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У процесі дослідження ми намагалися максимально повноцінно використати потенціал комплексного, компетентнісного й системного наукових підходів. Їх сукупність дозволила здійснити всебічний аналіз психолого-педагогічної літератури, зокрема опрацювання монографічних наукових видань та дисертаційних досліджень, які висвітлюють обрану тему. Проведене дослідження підтверджує, що впровадження інноваційних методів навчання в музичну освіту має значний позитивний вплив на мотивацію здобувачів. Використання проєктної діяльності, інтерактивних технологій, ігрових технологій, штучного інтелекту сприяє розвитку творчих здібностей, самостійності, інтересу до музичного мистецтва та формуванню позитивного ставлення до навчання. Однак, впровадження інноваційних методів навчання в музичну освіту стикається з певними викликами й обмеженнями, такими як недостатня підготовка педагогів, необхідність адаптації навчальних програм та матеріально-технічне забезпечення. *Перспективи подальших досліджень* вбачаємо в розробці моделі навчання здобувачів музичної освіти з впровадженням інноваційних технологій, враховуючи вік, напрям музичної діяльності здобувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
2. Зінська Т. В. Інформаційно-комунікативні технології у сучасній музичній освіті. Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики ХХІ століття: матер. Міжнарод. наук.-практ. конф., 16–17 жовт. 2014 р. С. 456–460.
3. Коваленко Н.П., Боброва Н.О., Ганчо О.В., Зачепило С.В. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. *Медицина освіти*. 2020. № 1. С. 43–48.
4. Кьон Н. Г. Специфіка застосування штучного інтелекту в музично-освітній галузі. *Штучний інтелект у вищій освіті: ризики та перспективи інтеграції: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації*, 1 липня – 11 серпня 2024 року. Львів –Торунь : Liha-Pres, 2024. С. 169–173.
5. Пермінова Л. Засоби впливу на мотиваційну сферу здобувачів вищої освіти в умовах синхронного навчання. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. 2024. № 55. С. 64–71.
6. Романовський О. Г. Освітнє середовище як важлива передумова формування гуманітарно-технічної еліти. *Педагогіка і психологія*. 2002. № 3. С. 98–100.
7. Шевчук І., Палагіна О., Гребень В. Інформаційно-комунікативні технології як вектори оновлення мистецько-творчого навчального процесу. *Аркадія*. 2016. (1). С. 153–159.
8. Яковенко В. Г. Професійна мотивація як педагогічна умова розвитку вокальної компетенції здобувачів сучасної мистецької освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2024. №72(3). С. 337–340.
9. Gomez C., Cremades R. Creating music inspired by visual aids: a collaborative study of student motivation in music lessons. 2011. URL: https://www.researchgate.net/profile/carlos-lage-gomez/publication/331983022_the_creation_of_music_inspired_by_visual_aids_a_collaborative_action_research_study_of_student_motivation_in_music_lessons/links/5c98e408299bf1116947a366/the-creation-of-music-inspired-by-visual-aids-a-collaborative-action-research-study-of-student-motivation-in-music-lessons.pdf (дата звернення 27.03.2025)

REFERENCES

1. Zaniuk S. S. (2002). *Psykhologhiia motyvatsii : navch. Posibnyk* [Psychology of motivation: a textbook]. Kyiv : Lybid, 304 s [in Ukrainian]
2. Zinska T. V. (2014). *Informatsiino-komunikatyvni tekhnolohii u suchasni muzychnii osviti* [Information and communication technologies in modern music education]. *Profesiina mystetska osvita i khudozhnia kultura: vyklyky KhKhI stolittia: mater. Mizhnarod. nauk.-prakt. konf., 16–17 zhovt. s. 456–460* [in Ukrainian]

3. Kovalenko N.P., Bobrova N.O., Hanch O.V., Zachepylo S.V. (2020). Motyvatsiia studentiv yak zaporuka uspishnoho profesiinoho rozvytku [Motivation of students as a guarantee of successful professional development]. *Medychna osvita*. № 1. S. 43–48. [in Ukrainian]
4. Kon N. H. (2024). Spetsyfika zastosuvannya shtuchnoho intelektu v muzychno-osvitnii haluzi. Shtuchnyi intelekt u vyshchii osviti: ryzyky ta perspektyvy intehtatsii [The specifics of the use of artificial intelligence in the music and education industry]. *Materialy vseukrainskoho naukovo-pedahohichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii*, 1 lypnia – 11 serpnia 2024 roku. Lviv –Torun : Liha-Pres, C. 169–173. [in Ukrainian]
5. Perminova L. (2024). Zasoby vplyvu na motyvatsiinu sferu zdobuvachiv vyshchoi osvity v umovakh synkhronnoho navchannia [Means of influencing the motivational sphere of higher education applicants in synchronous learning]. *Journal of Information Technologies in Education (ITE)*. №55. S. 64–71. [in Ukrainian]
6. Romanovskyi O. H. (2002). Osvitnie seredovyshche yak vazhlyva peredumova formuvannia humanitarno-tekhnichnoi elity [Educational environment as an important prerequisite for the formation of humanitarian and technical elite]. *Pedahohika i psykholohiia*. № 3. S. 98–100. [in Ukrainian]
7. Shevchuk I., Palahina O., Hreben V. (2016). Informatsiino-komunikatyvni tekhnolohii yak vektory onovlennia mystetsko-tvorchoho navchalnoho protsesu [Information and communication technologies as vectors of renewal of artistic and creative educational process]. *Arkadia*. (1). S. 153–159. [in Ukrainian]
8. Yakovenko V. H. (2024). Profesiina motyvatsiia yak pedahohichna umova rozvytku vokalnoi kompetentsii zdobuvachiv suchasnoi mystetskoj osvity [Professional motivation as a pedagogical condition for the development of vocal competence of students of modern art education]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: Mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. №72(3). S. 337–340. [in Ukrainian]
9. Gomez C., Cremades R. (2011). Sreating music inspired by visual aids: a collaborative study of student motivation in music lessons. URL: https://www.researchgate.net/profile/carlos-lage-gomez/publication/331983022_the_creation_of_music_inspired_by_visual_aids_a_collaborative_action_research_study_of_student_motivation_in_music_lessons/links/5c98e408299bf1116947a366/the-creation-of-music-inspired-by-visual-aids-a-collaborative-action-research-study-of-student-motivation-in-music-lessons.pdf (data zvernennia 27.03.2025)